

UVODNE RIJEČI

Kada je car i kralj Franjo Josip 5. siječnja 1874. zakonsku osnovu „ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu“ potvrdio, a 13. siječnja iste godine ban Ivan Mažuranić na 58. sjednici sabora Kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije proglasio prihvaćanje tog zakona, uspostavljeno je moderno Sveučilište u Zagrebu. Bio je to vrhunac višestoljetnih nastojanja da se organizira takva ustanova na hrvatskome prostoru.

Prvi članak zakonske osnove predvidio je osnivanje četiri fakulteta, među kojima i Mudroslovni (danas Filozofski). Time započinje i prava povijest visokoškolske nastave povijesti. Prvim kraljevskim javnim redovitim profesorom hrvatske povijesti imenovan je 27. travnja 1874. Matija Mesić (1826 – 1878), koji je ujedno bio i prvi rektor Sveučilišta. U svojem je nastupnom govoru rektor Mesić opisao tu povijest preteča modernog sveučilišta od 17. stoljeća nadalje.

Do danas je ukupno 110 nastavnika, u raznim statusima i zvanjima, sudjelovalo u procesu obrazovanja različitih generacija povjesničarki i povjesničara. Pritom je u sklopu „Filozofsko-historijskog odjela“, kasnije „Historijskog seminara“ te konačno, od 1961. godine, Odsjeka za povijest (Filozofskog fakulteta u Zagrebu) djelovao čitav niz istaknutih stručnjaka koji su povijesnu znanost svojim predavanjima, radom na seminarima, međunarodnim suradnjama, pisanjem, idejama i javnim djelovanjem konstantno mijenjali. Odsjek je u vlastitoj povijesti dugoj stoljeće i pol predstavljao, a uvelike to i danas čini, čvrsto čvorišno mjesto hrvatske historiografije, važnu točku povezivanja sa suvremenim modelima i konceptima drugih srednjoeuropskih, europskih i svjetskih historiografija.

Odsjek za povijest organizirao je u povodu 150. obljetnice nekoliko događanja, od kojih je središnji bio međunarodni znanstveni skup 28. i 29. studenog 2024. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Osim znanstvenog dijela skupa, tom je prigodom upriličena i svečana dodjela zahvalnica svim živućim umirovljenim profesorima koji su bili članovi Odsjeka za povijest. U ovim *Radovima Zavoda za hrvatsku povijest* objavljuje se izbor priloga nastalih na temelju izlaganja domaćih i stranih sudionika s tog znanstvenog skupa. U prvom dijelu su prilozi iz bogate nastavne prošlosti, s posebnim naglaskom na početke studija povijesti na Mudroslovnom fakultetu te analizu suvremenih procesa u prva desetljeća ovog milenija koji su donijeli nove metode i pristupe u nastavni i znanstveni proces. Ludwig Steindorff (*Za blagostanje domovine i u korist umjetnosti i znanosti. Pozdravno pismo iz Kiela u Zagreb 1874. g*) analizu pozdravnog pisma Sveučilišta u Kielu upućeno u Zagreb povodom osnutka Sveučilišta iskoristio je kao polazište za interpretaciju odnosa između Sjeverne Njemačke i Habsburške Monarhije tj. Trojedne Kraljevine u okviru društveno-humanističkih znanosti. Tihana Luetić (*Učiteljski ispiti zavr-*

šenih studenata povijesti s Mudroslovnog fakulteta Kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu (1874-1914)) dala je prilog proučavanju povijesti visokog školstva kroz aspekt sustava organiziranja učiteljskog ispita, načina polaganja i uspjeha kandidata na ispitima. Karlo Andlar u radu *Bečki studenti dugog 19. stoljeća kao budući profesori povijesti na Filozofskom (Mudroslovnom) fakultetu u Zagrebu* pisao je o istaknutim zagrebačkim profesorima povijesti, poput T. Smičiklasa, V. Klaića, F. Šišića ili J. Matasovića, koji su obrazovanje stekli u prijestolnici Dunavske Monarhije te su zaslužni za utjecaj austrijske historiografije i znanosti općenito na našem studiju. Kada je riječ o radovima koji analiziraju novije razvoje u 21. stoljeću, Ida Ograjšek Gorenjak i Zrinka Nikolić Jakus (*Ženska povijest Odsjeka za povijest*) pratile su postupan ulazak ženskih tema u akademski prostor te analizirale prisutnost žena na Odsjeku za povijest. Mladen Tomorad (*Kompjuterski laboratorij Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu (2002-2011) – zaboravljeni inovacijski projekt informatizacije nastave i povijesnih istraživanja*) dao je prvi takav pregled odsječkih informacijskih projekata te djelatnosti zaposlenika i demonstratora u okviru tadašnjeg „Kompjuterskog laboratorija“ koji su doprinijeli ranoj informatizaciji odsječkih djelatnika. Filip Budić u članku *Modul stare povijesti na Diplomskom studiju povijesti od akademske godine 2008/09. do 2022/23.* predstavio je interese i diplomske radove studenata kao i angažman profesora Katedre za staru povijest uz pomoć statističkih podataka koji su temelj katedarske samoanalize koju je proveo.

Drugi dio sveska čine historiografski prilozi o prožimanju historiografije i politike u složenim i izazovnim vremenima prošloga stoljeća. Martin Previšić u radu *Dosje: Jaroslav Šidak*, na temelju analize i interpretacije 40 stranica dosjea UDB-e prikazuje proces u kojem su jugoslavenske sigurnosne službe pratile sveučilišnog profesora, dekana Filozofskog fakulteta i korifeja hrvatske historiografije Jaroslava Šidaka. Tijana Vokal (*Historiografija o nacionalnom pitanju – pristupi, modeli i metode*) proučavala je studije profesora Odsjeka za povijest, prije svega one M. Gross, P. Korunića i N. Stančića, o hrvatskoj naciji i nacionalizmu u kontekstu svojevremenih znanstvenih trendova. Stela Kos (*Povijest Odsjeka za povijest kroz izložbenu djelatnost Zbirke za povijest Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu*) predstavila je izložbenu djelatnost zaposlenika i studenata našeg Fakulteta. Ignacij Voje (*Obiski štedenatov iz Zagreba v Ljubljani in ljubljanskih štedenatov v Zagrebu*) donosi kronološki pregled posjeta zagrebačkih profesora i studenata Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani te ljubljanskih našem Fakultetu.

Posljednji dio temata u toplijem tonu donosi prisjećanja na nekadašnji studij i neke od legendarnih profesora i profesorica Odsjeka za povijest. Mirjana Matijević Sokol (*Moji profesori Jakov Stipišić, Nada Klaić i Tomislav Raukar*) pisala je o istaknutim profesorima, medievistima i njenim prethodnicima na Katedri za pomoćne povijesne znanosti i metodologiju historije. Borislav Grgin (*Studirati*

povijest u sumrak socijalizma: Odsjek za povijest FFZG, 1984-1989. godine) dao je osobnu skicu za portret Odsjeka u vrijeme kad je sam studirao, tijekom kasnoga socijalizma, a Inga Vilogorac Brčić (*Znanstvena i nastavna djelatnost Petra Selema*) u svojem prilogu pruža uvid u međunarodnu znanstvenu karijeru te nastavni angažman dugogodišnjeg profesora na Odsjeku, redatelja, književnika, prevoditelja i političara, Petra Selema.

Urednici

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

56

BROJ 3

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2024.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 56, broj 3

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Gost urednik / Guest Editor

Damir Agičić, Zrinka Nikolić Jakus, Tomislav Galović, Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Filip Šimetin Šegvić (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),

Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo),

Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),

Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),

Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Katarina Starčević

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*